SUOMEN AMPUMAURHEILULIITTO
FINNISH SHOOTING SPORT FEDERATION

ASIANTUNTIJAKUULEMINEN

Lotta Laitinen, FT, MMM
Ympäristö- ja olosuhdepäällikkö
Suomen Ampumaurheiluliitto
8.11.2023

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

VNS 1/2023 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027

Puolustusteollisuus ja vapaaehtoinen maanpuolustus

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt Suomen Ampumaurheiluliitolta asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa asiassa HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja VNS 1/2023 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024-2027 teemana puolustusteollisuus ja vapaaehtoinen maanpuolustus.

Suomen Ampumaurheiluliitto (jatkossa SAL) kiittää puolustusvaliokuntaa mahdollisuudesta osallistua kirjalliseen kuulemiseen ja samalla toteaa, että kuuden järjestön yhteisen ampumaratojen ympäristölupahankkeen koordinoijana SAL edustaa tässä kaikkia siviiliampumaratojen käyttäjäryhmiä eli metsästäjiä, ampumaurheilijoita ja reserviläisiä. Suomen Ampumaurheiluliitto yhtyy puolustusvoimien ja puolustusministeriön näkemykseen, jonka mukaan kaikki ampumaharjoittelu tukee maanpuolustusta. Suomen Ampumaurheiluliitto keskittyy näin ampumarataverkoston tilanteeseen lausuttavana olevien asioiden suhteen.

Ampumaratojen merkitys

Hyvä ampumataito on reserviläisen tärkein taito, ja tutkimusten mukaan ammunnoilla on tärkeä asema maanpuolustustahdon ylläpitämisessä. Ampumaharjoittelun perusedellytys

on tiheä, kattava ja monipuolinen ampumarataverkosto. Suomen kaltaisessa harvaan asutussa maassa useat eri ampujaryhmät harjoittelevat samoilla ampumaradoilla, jolloin vapaaehtoisen maanpuolustuksen näkökulmasta tarkasteltuna kaikki ampumaradat ja niiden nopea ja joustava kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää.

Vuoden 2018 tilastojen mukaan siviiliampumaradoilla ammuntaan noin 25 miljoonaa luotia vuosittain ja puolustusvoimien ampumaradoilla 10-15 miljoonaa luotia (ml. MPK:n laukausmäärät). Siviiliradoilla on näin ollen erittäin merkittäviä vapaaehtoisen maanpuolustuksen kannalta, ja niiden merkitys tulee entisestään lisääntymään puolustusvoimien ratakapasiteetin ollessa enenevässä määrin omassa käytössä.

Eduskunnan puolustusvaliokunta asetti vuonna 2022 tavoitteeksi nostaa maamme ratojen lukumäärä 1000 ampumarataan. Tavoite on kirjattu myös hallitusohjelmaan vuonna 2023.

1000 ampumaradan tavoitteeseen pääseminen

Hallitusohjelman tavoitteen toteuttamiseksi tarvitaan kahdenlaisia välttämättömiä toimenpiteitä: sellaisia, joiden toteuttamiseen tarvitaan rahoitusta, ja sellaisia, joihin suoranaista rahoitusta ei tarvita mutta jotka toteuttamalla voidaan säästää resursseja ja mahdollistaa tavoitteeseen pääseminen.

Rahoitusta vaativat toimenpiteet

Hallitusohjelmaan kirjatun 1000 ampumaradan tavoitteesta huolimatta hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja Valtioneuvoston selonteossa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024-2027 ei ole nähdäksemme varattu rahoitusta ampumaratojen ympäristölupahankkeen jatkolle vuosina 2024-2027 eikä myöskään uusien ampumaratojen perustamiseen ja vanhojen kehittämiseen.

Ampumaratojen ympäristölupahanke

Ampumaratojen ympäristölupahanke on perustettu tilanteessa, jossa ampumaratojen määrä oli vähentynyt dramaattisesti 1990-luvun yli 2000 radasta nykyiseen 670 ampumarataan, ja jossa ympäristöhallinnon puolelta annettiin ymmärtää, että ongelmat ampumaratojen ympäristölupien kanssa aiheutuivat huonoista lupahakemuksista. Tämä ongelma korjaantui, kun hankkeeseen työllistetyt ympäristöasiantuntijat ottivat hoitaakseen ympäristölupahakemusprosessit. Hankkeen aikana ratojen, joilla on toistaiseksi voimassa oleva ympäristölupa, määrä on saatu nousemaan vajaasta 18 prosentista 45 prosenttiin. Hankkeen systemaattinen luvitustapa on kuitenkin tuonut esille ympäristölupien saamisen taustalla olevia laajempia ympäristöministeriön toimialalla olevan lainsäädännön ongelmia.

Ympäristösyillä perusteltu nykyinen sääntely on tarpeettoman tiukkaa suhteessa ampumaratojen todellisiin riskeihin ja vaikutuksiin. Yhtä tiukkaa sääntelyä ei ole

esimerkiksi muissa pohjoismaissa. Ampumaratojen vähentämisessä on ollut kyse asenteesta, ei todellisista ympäristövaikutuksista tai -riskeistä.

Nykyisistä 670 ampumaradasta noin 55 prosentilla ei vielä syksyllä 2023 ole ollut ympäristölupaa tai luvan hakeminen on käynnissä, mikä tarkoittaa sitä, että näiden ratojen tilanne on erittäin epävarma erityisesti, mikäli ampumaratojen ympäristölupahankkeen toimintaa ei jatketa ja tarvittavia lakimuutoksia tehdä.

Ampumaratojen ympäristölupahanke on saanut valtionavustusta 1.1.2020-30.6.2023 riistatalouden edistämismäärärahasta yhteensä 1 057 570 €. Valtionavustuksen lisäksi hanketta ovat myös rahoittaneet hankeosapuolet, Urlus-säätiö ja 1.7.2023-31.12.2023 Maanpuolustuksen kannatussäätiö. Hanke on kasvattanut erityisosaamista ampumaratojen ympäristölupiin ja -vaikutuksiin sekä riskinhallintaan liittyen, ja on kriittisen tärkeää 1000 ampumaradan tavoitteen saavuttamisen kannalta, että tämä osaaminen saadaan pidettyä ampumaratojen parissa. Hankkeessa työskentelee kahdeksan ympäristöasiantuntijaa.

Alustavien laskelmiemme mukaan ympäristölupahankkeen jatkolle 2024-2027 tarvittaisiin rahoitusta vähintään 1,6 miljoonaa euroa neljälle vuodelle. Ampumaratojen määrän lisääminen tarkoittaa tarvetta lisäresursseille ratojen yleissuunnittelun ja mm. vesienhallinnansuunnittelun erityisosaamiselle. Jos ympäristölupaprosessien kuormittavuutta ja hitautta voitaisiin lainsäädännöllisten muutosten myötä vähentää, voitaisiin ympäristölupahankkeen toimintaa laajentaa ampumaratahankkeeksi tukemaan myös uusien ratojen suunnittelua ja perustamista.

Ratojen rahoitus

Suomessa ampumaratoja ylläpitävät valtaosin harrastusjärjestöt eli metsästys- ja ampumaseurat sekä riistanhoitoyhdistykset.

Puolustusministeriön valtioneuvostolle laatimassa ampumarataselvityksessä vuodelta 2022 todetaan, että yksityisten toimijoiden omistamat radat tarjoavat yhteiskunnallisesti merkittäviä palveluita niin vapaaehtoiden maanpuolustuksen, riistakantojen säätelyn, metsästyksen eettisyyden tai viranomaisten harjoittelumahdollisuuksien osalta vähentäen näin esimerkiksi Puolustusvoimien, poliisin ja muiden viranomaisten tarvetta perustaa lisää omia ampumaratoja. Tämän voidaan nähdä vaikuttavan positiivisesti myös julkiseen talouteen. Käytännössä tilanne on kuitenkin vuosikymmenet ollut se, että yksityiset toimijat ovat joutuneet maksumiehiksi tarpeettoman tiukan ympäristösääntelyn ja ympäristöviranomaisten mielivallan vuoksi. Viimeisten vuosikymmenten aikana trendi on ollut, että niin ampumaradan ylläpitäminen kuin uuden perustaminen on ollut erittäin kallista. Tämä ei johdu todellisista toiminnan edellyttämistä kustannuksista, vaan siitä, että ampumaratojen ympäristönsuojeluun liittyvä lainsäädäntö on ollut kohtuuttoman tiukka suhteessa todellisiin riskeihin ja myös ympäristölainsäädännön sekä -lupaprosessin tulkinnanvaraisuus antaa viranomaiselle mahdollisuuden edellyttää riskiin suhteutettuna tarpeettoman massiivisia suojarakenteita. Ympäristönsuojelulaki mahdollistaa myös sen, että halutessaan ja perustelematta viranomainen voi olla myöntämättä lupaa toiminnalle.

Nykyisellä lainsäädännöllä ja käytännöillä, olemassa olevilla ampumaradoilla pelkkään ympäristöluvan saamiseen saattaa mennä vuosia ja uuden ampumaradan rakentamiseen kannattaa varautua kuluvan aikaa jopa vuosikymmeniä, parhaassakin tapauksessa 5-10 vuotta. Nykyisen ampumaratakapasiteetin käyttöasteen nostaminen tai lajiratavalikoiman lisääminen ei myöskään tapahdu nopeasti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kasvaneeseen ja kasvavaan ampumaharjoittelun tarpeeseen on erittäin haastavaa reagoida nopeasti ainakaan siten, että käytettävillä radoilla olisi nykyisen ympäristölainsäädännön mukainen ympäristölupa.

Rahoitusta on tarpeen kohdentaa erilaisten ampumaratahankkeiden toteuttamiseen, hankkeiden edistäessä maanpuolustuksen, muun viranomaistoiminnan tai muun julkisen edun toteuttamista. Tämä koskee sekä uusia ampumaratoja sekä vanhojen kunnostusta. Ympäristöministeriön toimialalla olevan sääntelyn muuttamisen lisäksi taloudellinen tuki edistäisi yksityisen toimeliaisuuden lisäämistä. On myös julkisen vallan etu, että yksityiset toimijat käyttävät yksityistä varallisuutta sellaisten ampumaratahankkeiden toteuttamiseen, joista myös julkisen vallan toimijat hyötyvät. Tällaista toimintaa tulisi edistää mahdollisimman tehokkailla toimilla.

Alustavien laskelmiemme mukaan ampumaratojen perustamiseen ja kunnostamiseen tarvittaisiin noin 40 miljoonaa euroa. Nykyisellä lainsäädännöllä uuden ampumaradan perustaminen maksaa noin 2-3 miljoonaa euroa. Kustannustehokkainta olisi, että uusien ampumaratojen rakentaminen aloitetaan lainsäädäntömuutosten jälkeen. Siirtämällä ympäristösääntely pois ympäristöministeriön toimialalta varmistetaan se, että rahoitus saadaan kohdennettua todellisiin ampumaradan rakentamisesta tai kehittämisestä aiheutuviin kustannuksiin, ei mittaviin ja riskiin suhteutettuna tarpeettomiin tutkimuksiin ja selvityksiin sekä suojausrakenteisiin. Rahoituksen tarve näin ollen kasvaa hallituskauden ja toisaalta tavoitteena olevan vuosikymmenen loppua kohti.

Valtioneuvoston ampumarataselvityksen mukaan ampumaratatoimintaa on mahdollista tukea erilaisilla valtionavustuksilla, mistä hyvänä esimerkkinä on ympäristölupahankkeen saama valtionavustus. Hanketta on pidetty hyvänä esimerkkinä laajasti asiantuntemusta ja osaamista lisäävästä valtionavustuksen käyttömahdollisuudesta. Tässä tuessa valtionavustus ei ole kohdistunut yksittäisiin toiminnanharjoittajiin, vaan ympäristölupahankkeen saama avustus on tullut laajan toiminnanharjoittajajoukon sekä myös viranomaisten hyödyksi, kun toiminnanharjoittajien ympäristölupahakemusten laatu parantunut merkittävästi. Valtionavustuksella toteutettavan lisärahoituksen kohdentamista ympäristölupahankkeelle on selvityksessä pidetty perusteltuna.

Muut toimenpiteet

Edes nykyisten ampumaratojen toiminnan turvaaminen edellyttää rahoituksen lisäksi seuraavia pikaisesti aloitettavia toimenpiteitä:

- Ympäristölupamenettelyn uudistaminen siten, että lupamenettely on kevyempi, nopeampi, notkeampi, mutta ennen kaikkea pohjautuu tieteelliseen tietoon ja on suhteessa toiminnasta aiheutuvaan todelliseen riskiin.
    - Ampumaratoja koskeva lainsäädäntö on siirrettävä pois ympäristöministeriön toimialalta sisäministeriön toimialalle.
    - Ampumaratojen ympäristölupamenettelyyn liittyvä lainsäädäntö on arvioitava kriittisesti ja päivitettävä.
    - Ampumaratojen ympäristöarviointi tehdään osana ampumaratalupaharkintaa.
- Ampumaradat määritetään kriittiseksi infrastruktuuriksi, joka aiheuttaa tietyn sietämisvelvollisuuden.
- Varmistetaan valtion/kuntien omistamien kiinteistöjen helpompi saatavuus ampumaratakäyttöön, mikä tarkoittaa muutoksia lainsäädännössä valtion kiinteistöomaisuuden luovutukseen liittyen.

Toimenpiteet on käynnistettävä pikimmiten, mikäli maassamme halutaan turvata edes kohtuullinen mahdollisuus ampumaharjoittelulle puhumattakaan uusien ampumaratojen perustamisesta ja 1000 ampumaradan tavoitteen saavuttamisesta. Toimenpiteillä varmistetaan olemassa olevien ampumaratojen toiminnan jatkuvuus, ratakapasiteetin lisääminen sekä ratavalikoiman monipuolistamista, suljettujen ratojen uudelleen käyttöönottoa ja uusien ampumaratojen perustamista. Suljettujen ampumaratojen avaamista tukee se, että vuosikymmenen aikana ampumaratojen ympäristövaikutuksista on saatu lisätietoa ja tunnistettu, että aikaisemmin ratoja on suljettu liian tiukkojen arvioiden takia, vaikka todellista riskiä ei ole tutkimuksin pystytty osoittamaan. Ennen muutoksia nykyinen lainsäädäntö ja ympäristölupamenettely aiheuttaa jatkuvan uhan olemassa olevien ampumaratojen toiminnalle.